

Päijät-Häme Tulkkaustoiminnan järjestäminen

Loppuraportti

28.06.2022

Agenda

1 Johdanto

2 Yhteenveto

3 Liitteet

Tulkkauspalveluiden nykytilanne

Ratkaisuvaihtoehdot

Muutosvaikutukset

Selvityksen tavoitteena on arvioida tulkkauspalveluiden uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehtoja sekä muutosvaikutuksia hyvinvointialueelle siirryttäessä

Johdanto

Tausta

- Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toiminnan valmistelun yhteydessä toteutetaan kesäkuussa 2022 selvitys tulkkauspalveluiden uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehtoista 1.1.2023 alkaen
- Selvitys toimii valittavan uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehdon suunnittelun ja toteutuksen pohjatietona

Tavoitteet

Selvityksen tavoitteena on

- muodostaa kokonaiskuva tulkkauspalveluiden (kielitulkkkaus, aistivammainen tulkkaus) nykytilasta ja ratkaisuvaihtoehtoista
- arvioida ja tarkentaa ensisijaista tulkkaustoiminnan uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehtoa ja sen muutosvaikutuksia toimintaan ja eri toimijoille (erit. Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja alueen kunnat)

Toteutustapa

- PHHYKY:n sekä Lahden ja Heinolan kaupunkien asiantuntijahaastattelut (N=6)
- Analyysi pohjaten asiantuntijahaastatteluiden materiaaliin, julkisiin tietokantoihin sekä kohdennettuihin PHHYKY:n sisäisiin tietoihin Lahden seudun tulkkikeskuksen toiminnasta
- NHG:n asiantuntijakokemus ja PHHYKY:n tuntemus

Tulkkauspalveluiden uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehtojen arvioinnissa sovellettu metodologia

Lähteet			Metodologia
Julkiset lähteet	Asiantuntijahaastattelut		- Selvityksen aikana toteutetuilla haastatteluilla kerättiin tietoa tulkkauspalveluiden järjestämisen nykytilasta Päijät-Hämeen alueella sekä kartoitettiin asiantuntijoiden näkemyksiä uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehdoista sekä odotettavissa olevista muutosvaikutuksista ensisijaisen vaihtoehdon näkökulmasta. - PHHYKY:n vammaispalveluiden yksikköön kohdistetulla haastattelulla kerättiin tietoa aistivammaisten tulkkauspalveluiden nykytilasta ja siihen kohdistuvista tulevaisuuden muutoksista. - Haastatteluissa koottiin sekä tulevan hyvinvointialueen että alueen kuntien näkemyksiä uudelleen järjestämisen ratkaisuvaihtoehdoista sekä ennakoitavista muutosvaikutuksista. - Julkisista tietolähteistä koottujen tietojen avulla muun muassa kuvattiin tulkkauspalveluiden järjestämisen nykytilaa, kartoitettiin tulevia lakimuutoksia sekä tutkittiin muilla alueilla toteutettuja vastaavia uudistuksia.
	Nimi	Organisaatio	
- Kuntayhtymän ja omistajakuntien verkkosivut - Palveluntuottajien verkkosivut - Relevantti lainsäädäntö - PHHYKY:n sisäinen data (tietopyyntö tulkkikeskukselle) - Uutiset ja muu työpöytäanalyysi	Leila Kankainen, tulosaluejohtaja	PHHYKY	
	Kati Saarela, tulossyksiköpäällikkö	PHHYKY	
	Auli Lintukangas, tulossyksiköpäällikkö	PHHYKY	
	Mervi Haverinen, johtava sosiaalityöntekijä	PHHYKY	
	Anne Saloranta, maahanmuuttotyön asiantuntija	Lahden kaupunki	
	Marianna Kemppi, maahanmuuttokoordinaattori	Heinolan kaupunki	

Agenda

1 Johdanto

2 Yhteenveto

3 Liitteet

Tulkkauspalveluiden nykytilanne

Ratkaisuvaihtoehdot

Muutosvaikutukset

Yhteenveto ja johtopäätökset

Nykytilanne tulkkauspalvelujen järjestämisessä	- Nykyisin tulkkauspalveluita Päijät-Hämeessä välittää ja tuottaa hyvinvointiyhtymään sisältyvä Lahden seudun tulkkeskus, jolta yhtymän lisäksi myös alueen kunnat hankkivat myös tulkkauspalveluja in-house periaatteella Nykymallilla ei voida jatkaa 1.1.2023 eteenpäin, koska kunnat eivät voi hankkia tukipalveluita hyvinvointialueelta in-house periaatteella, kun tulkkeskuksen toiminta luokitellaan tukipalveluksi - Vastuu aistivammaisten tulkkauspalveluista siirtyy Kelalta hyvinvointialueelle ja tulee jatkossa huomioida kielitulkkausten rinnalla
Vaihtoehtoiset tulkkauspalvelujen järjestämistavat ja suositeltu malli	- Tulkkauspalvelujen uudelleen järjestämiselle on tunnistettu viisi ratkaisuvaihtoehtoa: 1) muu olemassa oleva in-house yhtiö, 2) hyvinvointialueen ja alueen kuntien yhteishankinta, 3) uusi in-house yhtiö, 4) hyvinvointialueen ja kuntien itsenäiset järjestämistavat, 5) hankinta Hanselin kautta - Ratkaisuvaihtoehdoista olemassa olevan in house -yhtiön hyödyntämiselle (vaihtoehto 1) tunnistettu eniten puoltavia syitä, kuten valmiiden toimintamallien hyödyntäminen, toteuttamiskelpoisuus aikataulussa sekä yhteistyön vaaliminen alueella - Muihin vaihtoehtoihin 2-5 liittyy "poissulku periaatteella" näkökulmia, jotka puoltavat vaihtoehtoa 1: - Tulkkauspalveluiden kilpailutuksia sisältävät vaihtoehdot (vaihtoehdot 2 ja 4) ovat raskaita toteuttaa ja sisältävät kireällä aikataululla kilpailuttamiseen liittyviä laaturiskejä, sekä vaihtoehdon 4 kohdalla eriyttää hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyömallin tulkkauspalvelujen järjestämiseen - Kokonaan uuden in-house yhtiön (vaihtoehto 3) perustaminen ei ole perusteltua taloudellisuuden ja toiminnallisten riskien näkökulmasta - Hankinta Hanseliin kautta (vaihtoehto 5) ei ole mahdollista, koska Hanselilla ei ole voimassa olevaa tulkkaus- ja käännöspalveluiden puitejärjestelyä, jota voitaisiin hyödyntää
Johtopäätökset ja keskeiset nostot muutosvaikutuksista	Suosittelaa in-house yhtiö -pohjaista tulkkauspalvelujen järjestämistapaa, koska a) malli käyttöönotoltaan ja toteutukseltaan kevyin, b) tukee hyvinvointialueen kuntien välistä yhteistyötä ollen molemmille sidosryhmille tarkoituksenmukainen, c) sillä on edellytykset palvelutason nostamiseen / toimintavarmuuden parantamiseen kustannusneutraalisti toimintamallin skaalaetujen myötä (mm. laajempi tuottajaverkosto, kielivalikoima, modernit järjestelmät) ja d) se luo edellytykset aistivammaisten (kuulo- ja kuulonäkövammaisten) tulkkausten toteuttamiseen saman ratkaisumallin kautta Havainnot in-house yhtiö -malliin siirtymisen keskeisistä muutosvaikutuksista: a) tulkkeskuksen nykyisenhenkilöstöresurssi jatko mietittävä, b) muutos ei ole kustannusneutraali, jos nykyhenkilöstö jatkaa ilman taloudellisesta perustetta, c) in-house yhtiön hinnoittelu on tyypillisesti omakustanneperusteista, mutta voidaan todentaa vasta palvelusopimusneuvottelujen yhteydessä, d) odotus mallin palvelutasoa ja toimintavarmuutta kohtaan positiivinen d) nykyisenkaltainen yhteistyö hyvinvointialueen ja kuntien välillä liittyen valtionkorvausten (kotoutumislain tulkkauskorvausten) koordinointiin ei ole mahdollista lainsäädännön nojalla, e) ei ole varmuutta siitä, kuinka laaja halu alueen kunnilla on tosiasiallisesti liittyä yhtiön osakkaiksi, f) liikkeenluovutus- ja käyttöönottoprojekti toteutettava, mutta se on yhtiön kohdallahallittu ja määrämuotoinen, mikä helpottaa muutosprosessia, g) solmittava palvelusopimus, jota varten määriteltävä asiakkaiden palvelutarvetta vastaavat palvelukanavat, -tuotteet sekä -taso jne., h) hyvinvointialueen omistusten kasvaminen lisää kohteiden määrää, jossa harjoitettava omistajapolitiikka ja valvottava omistajan etua - Suosittelavaan malliin liittyen huomioitavaa: Monetran tytäryhtiö Monetra Oulu Oy (Monetra tulkkipalvelu) on noussut selvityksen aikana esiin potentiaalisena vaihtoehtona in-house yhtiöksi, mutta laajempi markkinakartoitus antaa vahvemman perustan sopivimman tahon valinnalle

Agenda

- 1 Johdanto
- 2 Yhteenveto
- 3 Liitteet**

Tulkkauspalveluiden nykytilanne

Ratkaisuvaihtoehdot

Muutosvaikutukset

Tällä hetkellä tulkkauspalveluita välittää Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymään sisältyvä Lahden seudun tulkkikeskus

Tulkkauspalveluiden nykytilanne Päijät-Hämeen alueella

Tulkkauspalveluiden nykytilanne	
1	Palvelun järjestäjä
	PHHYKY
2	Palvelun tuottaminen
	Oma palvelutuotanto
3	Palvelut
	i. Tulkkauspalveluiden välitys
	ii. Valtionkorvausten koordinointi, hakeminen ja laskuttaminen
4	Asiakkaat
	PHHYKY:n toimintayksiköt
	Omistajakunnat
	Muut palveluita ostavat kunnat
5	Oma henkilöstö
	4 HTV

Kommentit
1. Nykymallissa tulkkauspalveluita välittää kuntayhtymään sisältyvä Lahden seudun tulkkikeskus, joka tarjoaa palveluita Päijät-Hämeen alueella. Tulkkauspalveluiden välityksellä tarkoitetaan prosessia, joka käynnistyy asiakkaan tehdessä tulkkitilauksen Lahden seudun tulkkikeskukseen. Prosessi päättyy, kun asiakkaalle välitetään tieto varatusta tulkista.
2. Tulkkikeskus tuottaa tulkkauspalveluiden välityksen omana palvelutuotantona. Tulkkikeskus välittää asiakkaiden tilauksiin pääosin kilpailutettuja palveluntarjoajia, lisäksi tulkkikeskuksella on yksi oma arabiankielen tulkki. Sopimuskausi läsnäolotulkkauksen, puhelintulkkauksen ja käännöspalveluiden osalta päättyy 31.12.2022. Mobiilitulkkauksen osalta sopimuskausi päättyy jo 31.8.2022.
3. i) Tulkkikeskus välittää tulkkipalveluita sekä sote- että muiden toimialojen (esim. sivistys ja oikeus) tarpeisiin. Toimintaa sekä toiminnan volyymia kuvattu tarkemmin dialla 9.
3. ii) Tulkkikeskus koordinoi, hakee sekä laskuttaa kotoutumislain piirin kuuluvien pakolais- ja paluumuuttajataustaisten tulkitsemisen valtionkorvauksia sekä yhtymän omien toimintayksiköiden että joidenkin omistajakuntien puolesta.
4. Vuonna 2021 tulkkikeskuksen palveluita ovat hankkineet (in-house periaatteella) Lahti, Hollola, Orimattila, Asikkala, Iitti, Kärkölä ja Myrskylä sekä Heinola. Tulkkikeskus laskuttaa asiakkaita välitetyistä tulkkipalveluista (pl. valtionkorvausten alaiset pakolais- ja paluumuuttajataustaisten tulkkaukset). Yksityishenkilöt käyttävät tulkkikeskuksen palveluita vain pienissä määrin.
5. Tulkkikeskuksen henkilöstöön kuuluu 3 palvelusihteeriä sekä 1 tulkki.

Nykymallilla ei voida jatkaa 1.1.2023 alkaen, koska kunnat eivät voi hankkia tukipalveluita hyvinvointialueelta in-house periaatteella. Tulkkikeskuksen toiminta on tukipalvelua, ei sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Taustatieto: Lahden seudun tulkkikeskuksen talous ja toiminta vuonna 2021

Tulkkikeskuksen keskeisiä talouden ja toiminnan tunnuslukuja

Näkökulma		Tunnusluvut
Talous		Tulkkikeskuksen toimintatuotot olivat 1 100 504 € Toimintatuotot laskivat noin 140 000 € vuoteen 2020 verrattuna
		Tulkkikeskuksen toimintakulut olivat 1 298 969 € ja tilikauden tulos -914 € Tilikausien tulokset ovat olleet positiivista vuosina 2019 (59 941 €) ja 2020 (94 311 €)
Kielet		Kolme yleisintä tulkkauskieltä : 1. Arabia 2. Venäjä 3. Dari
Tulkkauspalveluiden käyttö	Ajallisesti	PHHYKY:n toteutuneiden tulkkaustuntien vuosittainen määrä oli noin 12 249 tuntia - Tunnit ovat nousseet vuodesta 2019 vuoteen 2021 noin 2000 tuntia Kaikki toimialat huomioiden tulkkikeskuksen välittämät/tuottamat tulkkaukset ovat olleet 14 591 tuntia
		Noin 74 prosenttia alueella tuotetuista/välitetyistä tulkkauksista ovat sosiaali- ja terveystalouteen liittyviä tulkkauksia Loppuosuudesta noin 9 prosenttia on opetuksessa käytettävää tulkkausta
	Alueellisesti	Tulkkikeskuksen oma arabiankielen tulkki tuottaa palveluita vuodessa kaikki toimialat huomioiden noin 738 tuntia Tästä noin 588 tuntia on PHHYKY:lle tuotettua palvelua
		Alueen kunnista eniten tulkkauspalveluita käyttävät 1. Lahti (12 407 tuntia) 2. Heinola (352 tuntia) 3. Hollola (173 tuntia) - Lahdessa tulkkauspalveluiden käyttö on selkeästi muita kuntia korkeammalla tasolla

Tällä hetkellä aistivammaisten tulkkauspalveluiden järjestäjänä toimii Kela

Aistivammaisten tulkkauspalveluiden nykytilanne Päijät-Hämeessä

Aistivammaisten tulkkauspalveluiden nykytilanne	
1	Palvelun järjestäjä Kela
2	Palvelun tuottaminen Kela kilpailuttaa ja hankkii palvelut ulkopuolisilta palveluntuottajilta
3	Palvelut Tulkkauspalveluiden välitys
4	Kuulovammaiset
	Kuulo-näkövammaiset
	Puhevammaiset
5	Palvelun tilaaminen Tulkkaukseen oikeutettu asiakas tilaa itse tarvitsemansa tulkkauksen Kelasta

Kommentit	
1.	Nykytilassa aistivammaisten tulkkauspalveluissa järjestäjänä toimii Kela, joka tarjoaa maksuttomasti palvelua henkilöille, joille vammaisten tulkkauspalvelukeskus (Kelan yksikkö) on myöntänyt oikeuden palveluun. - Tietyissä tilanteissa velvollisuus tulkkauksen järjestämiseen vammaiselle henkilölle on muilla viranomaisilla. Esimerkiksi perusopetukseen sitä haetaan kunnalta. Huom. nykytilassa kuntayhtymällä ei ole ollut järjestämisvastuuta aistivammaisten tulkkauksista sosiaali- ja terveyspalveluissa
2.	Kela hankkii aistivammaisten tulkkaukset kilpailutetuilta palveluntarjoajilta. Kelan käyttämiä palveluntarjoajia on useita ympäri maan.
3.	Kelan tarjoamia tulkkauspalveluita voi käyttää asioinnin (sis. Sosiaali- ja terveyspalvelut) lisäksi esim. työssä käymiseen ja opiskeluun peruskoulun jälkeen. Tulkkauspalveluita tarjotaan sekä etä- että läsnäolopalveluna.
4.	Kelan tarjoamaan tulkkaukseen ovat oikeutettu henkilöt, - joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma - joiden kotikunta on Suomessa ja - jotka pystyvät ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla käyttäen jotakin toimivaa kommunikointimenetelmää.
5.	Kun asiakas tarvitessa tulkkiä, tilaa hän tulkkauksen itse Kelan kautta esimerkiksi verkkolomakkeella tai soittamalla. Asiakkaille tulkin välittää Kelan vammaisten tulkkauspalvelukeskus.

Jatkossa hyvinvointialueille tulee järjestettäväksi vammaisten tulkkauspalvelut alueen tarjoamissa palveluissa järjestämislain 5 § 3 momentin mukaisesti: Jos sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai asiakas ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

Agenda

1 Johdanto

2 Yhteenveto

3 Liitteet

Tulkkauspalveluiden nykytilanne

Ratkaisuvaihtoehdot

Muutosvaikutukset

Tulkkauspalveluiden järjestämiseksi hyvinvointialueille siirryttäessä on tunnistettu viisi ratkaisuvaihtoehtoa

Ratkaisuvaihtoehdot tulkkauspalveluiden järjestämiseen 1.1.2023 alkaen

Ratkaisuvaihtoehto	Ratkaisuvaihtoehdon kuvaus
1: Olemassa oleva in-house yhtiö	Hyvinvointialue ja kunnat ostavat vuoden 2022 aikana jo toiminnassa olevan tulkkauspalveluita tarjoavan ja täysin julkisomisteisen yrityksen osakkeita sekä varmistavat muutoin sidosyksikköaseman toteutumisen.
2: Yhteishankinta	Hyvinvointialue ja kunnat järjestävät vuonna 2022 yhteishankinnan hankintain (1397/2016) säännösten mukaisesti.
3: Uusi in-house-yhtiö	Hyvinvointialue ja kunnat perustavat vuoden 2022 aikana täysin julkisomisteisen yrityksen, joka tarjoaa tulkkauspalveluita Päijät-Hämeen alueella.
4: Itsenäiset järjestämistavat	Hyvinvointialue sekä kunnat järjestävät tulkkauspalvelut itse parhaalla katsomallaan tavalla.
5: Hanselin puitesopimus	- Hyvinvointialue sekä kunnat hankkivat tulkkauspalvelut Hanselin tulkkaus- ja käännöspalveluiden puitejärjestelyn välityksellä. - Hanselilla ei ole tällä hetkellä voimassa olevaa puitesopimusjärjestelyä, jonka vuoksi tämä vaihtoehto ei ole toteutettavissa vaaditussa aikataulussa.

Ratkaisuvaihtoehtojen tarkempi kuvaus

Tulkkauspalveluiden järjestäjiä Päijät-Hämeessä ovat jatkossa sekä hyvinvointialue että alueen kunnat

	1: Olemassa oleva in-house yhtiö	2: Yhteishankinta	3: Uusi in-house-yhtiö	4: Itsenäiset järjestämistavat
1 Palvelun järjestäjä	Päijät-Hämeen hyvinvointialue (ja alueen kunnat)	Päijät-Hämeen hyvinvointialue (ja alueen kunnat)	Päijät-Hämeen hyvinvointialue (ja alueen kunnat)	Päijät-Hämeen hyvinvointialue (ja alueen kunnat)
2 Palvelun tuottaminen	In house-yhtiö <i>Hankitaan palvelut ilman kilpailutusta sidosyksikköaseman perusteella.</i>	Ulkoistus <i>Hankintasopimuksen mukaisesti ostetaan palveluita markkinoilta</i>	In-house-yhtiö <i>Perustetaan uusi täysin julkisomisteinen yhtiö, joka tarjoaa alueelle palveluita</i>	Oma palvelutuotanto/ulkoistus <i>HVA ja kunnat järjestävät palvelut itsenäisesti</i>
3 Palvelut	Tulkkaus- ja käännöspalvelut	Tulkkaus- ja käännöspalvelut	Tulkkaus- ja käännöspalvelut	Tulkkaus- ja käännöspalvelut
	Tilaus- ja välityspalvelut	Tilaus- ja välityspalvelut	Tilaus- ja välityspalvelut Valtionkorvausten koordinointi ja hakeminen	Tilaus- ja välityspalvelut Valtionkorvausten koordinointi ja hakeminen
4 Asiakkaat (palveluita tilaavat tahot)	Hyvinvointialueen toimintayksiköt	Hyvinvointialueen toimintayksiköt	Hyvinvointialueen toimintayksiköt	Hyvinvointialueen toimintayksiköt
	Alueen kunnat	Yhteishankinnassa mukana olevat kunnat	Julkisomisteisessa yrityksessä mukana olevat kunnat	Alueen kunnat
5 HVA:n oma henkilöstö	0,5-1 HTV <i>(arvio erityisesti valtionkorvausten hakemiseen tarvittavista resursseista)</i>	0,5-1 HTV <i>(arvio erityisesti valtionkorvausten hakemiseen tarvittavista resursseista)</i>	-	Riippuu tuotantotavasta
Aistivammaisten tulkkauksen tuottaminen	Sisältyy valmiiksi joidenkin in-house yhtiöiden palvelutarjoamaan	Tulee kilpailuttaa kielitulkkausten rinnalla	Voidaan sisällyttää uuden yhtiön palvelutarjoamaan	Hyvinvointialue sekä kukin kunta tuottaa parhaaksi katsomallaan tavalla

Olemassa oleva in-house yhtiö vaihtoehto on tunnistettu ensisijaiseksi sekä hyvinvointialueen että alueen kuntien näkökulmasta

Ratkaisuvaihtoehtojen arviointihavainnot ja keskeiset erot toisiinsa nähden

Vaihtoehto	Ratkaisuvaihtoehtojen keskeiset erot	Johtopäätös
1: Olemassa oleva in-house yhtiö	Ei vaadi erityisosaamista eikä resursseja tulkkipalveluiden kilpailuttamiseen - Vaihtoehto hyvin soveltuva myös alueen kunnille, taaten yhtenäisen järjestämisratkaisun alueella (huom. selvityksessä ei ole kartoitettu, onko alueen kunnilla kiinnostusta liittyä osakkaaksi valittavaan in-house yhtiöön)	Ratkaisuvaihtoehtoa 1 pidetään ensisijaisena, koska malli ei edellytä resursoivia kilpailutuksia sekä mahdollistaa jo toiminnassa olevan in-house yhtiön valmiiden toimintamallien hyödyntämisen, minkä johdosta malli on toteutukseltaan kevyin. Vaihtoehto 1 mahdollistaisi tiiviin kuntayhdyspinnan ja olisi todennäköisimmin toteutettavissa aikataulun (1.1.2023 alkaen) puitteissa. Tulkkaukspalveluiden toteuttamisen vaihtoehtoja on kartoitettu vasta myös Turussa ja Tampereella, joissa molemmissa on päädytty vaihtoehtoon olemassa olevasta in-house yhtiöstä mm. kustannusvaikutusten perusteella.
2: Yhteishankinta	- Yhteishankinta sitoo kilpailutukseen ja sen valmisteluun merkittävän resurssin hyvinvointialueen/alueen kuntien henkilöstöresurssista - Kilpailutuksen valmistelu vaatii erityisosaamista ja tulkkikeskuksen sekä alueen kuntien aiempien kokemusten perusteella tulkkaukspalveluiden kilpailuttaminen on hankinta erityisen haastava. Kilpailutukseen voi liittyä merkittäviä laatu- ja kustannusriskejä Kiire toteuttaa vuoden 2022 aikana johtuen hankintaprosessin laajuudesta ja haastavuudesta	
3: Uusi in-house-yhtiö	- Päijät-Hämeen alue ja toiminnan volyymi on rajallinen. Mitä pienempi asiakaspohja perustettavalla in-house yhtiöllä on, sitä haastavampaa yhtiön on tarjota asiakkailleen palvelut. Vaihtoehto sisältää todennäköisiä toiminnallisia sekä taloudellisia riskejä (toiminnan taloudellinen kannattamattomuus) - Uuden in-house yhtiön perustaminen vaatisi merkittävästi taloudellisia resursseja sekä panostusta kehittämistyöhön teknisessä kilpailussa ja kehityksessä pärjäämiseksi - Ei varmuutta siitä, onko alueen kunnilla kiinnostusta tulla osakkaaksi perustettavaan sidosyksikköyhtiöön	
4: Itsenäiset järjestämistavat	- Vaihtoehto ei itsessään ole ratkaisuvaihtoehto, vaan vaatisi hyvinvointialueelta ja alueen kunnilta lisäselvityksiä toteutustavan päättämiseksi sekä resursseja valitun mallin toteuttamiseksi - Johtaisi hyvinvointialueen sekä kuntien yhdyspinnan heikkenemiseen, vaikka perusteita yhteistyön vähentämiselle ei ole löydetty (esimerkiksi viitteitä yhtymän ja kuntien nykyisen yhteistyön toimimattomuudesta) Alueen kunnilla ei ole preferenssiä itsenäiseen järjestämiseen, mm. siksi, että tulkkaukspalveluiden järjestäminen sitoo jo ennestään niukkoja henkilöstöresursseja pois ydintoiminnasta - Tulkkaukspalveluiden loppukäyttäjäasiakkaat ovat hyvinvointialueelle ja kunnille yhteisiä, eri toteutusmallit ja siten käytännöt voivat olla epäkäytännöllisiä loppukäyttäjille	
5: Hanselin puitesopimus	Hanselilla ei ole tällä hetkellä voimassa tulkkauk- ja käännöspalveluiden puitejärjestelyä, joten vaihtoehto ei ole käytännössä mahdollinen suhteessa 1.1.2023 toteutusaikatauluun	

Tulkkauspalveluiden hankkimista in-house yhtiöltä pidetään ensisijaisena sekä hyvinvointialueen että alueen kuntien näkökulmasta

In-house yhtiö –vaihtoehdossa tulkkauspalveluita hankitaan ilman kilpailutuksia sidosyksikköaseman nojalla

Vaihtoehto 1: Olemassa oleva in house-yhtiö

1	Palvelun järjestäjä	Päijät-Hämeen hyvinvointialue (ja alueen kunnat)
2	Palvelun tuottaminen	In-house yhtiö, esim. Monetra
3	Palvelut	Tulkkaus- ja käännöspalvelut
		Tilaus- ja välityspalvelut
4	Asiakkaat	Hyvinvointialueen toimintayksiköt
		Alueen kunnat
5	HVA:n oma henkilöstö	0,5-1 HTV (arvio erityisesti valtionkorvausten hakemiseen tarvittavista resursseista)

Kommentit

1. Vaihtoehdossa 1 hyvinvointialue ja kunnat ostavat vuoden 2022 aikana jo toiminnassa olevan tulkkauspalveluita tarjoavan ja täysin julkisomisteisen yrityksen osakkeita sekä varmistavat muutoin sidosyksikköaseman toteutumisen.
2. Palveluita ostetaan hankintalain 15 §:n mukaisesti sidosyksiköltä ilman kilpailuttamista sekä hyvinvointialueen että sidosyksikköaseman varmistaneiden alueen kuntien toimesta.
 - Palveluiden hinnoittelusta sovitaan vuosittain tarkistettavassa palvelusopimuksessa.
3. In-house yhtiöstä hankitaan palvelusopimuksen mukaisesti palveluita (ainakin tulkkaus- ja käännöspalvelut, tilaus- ja välityspalvelut)
 - Nykytilanteesta poiketen kotoutumislain piirin kuuluvien pakolais- ja paluumuuttajataustaisten tulkitsemisen valtionkorvausten koordinointi ja hakeminen ei sisältyisi hankittaviin palveluihin. Sekä hyvinvointialueen että kuntien pitäisi varmistaa oma henkilöstöresurssi ko. toimintoihin.
 - Nykymallista poiketen hyvinvointialue ei voi jatkossa koordinoida valtionkorvausten hakua kuntien puolesta. Kunnat voivat tehdä keskenään yhteistyötä korvausten hakemisessa (ks. dia 16)
4. Palveluita in house –yhtiöltä hankkivat hyvinvointialueen toimintayksiköt ja alueen kunnat
5. Verrattuna nykytilanteeseen vaihtoehdossa 1 tarvitaan huomattavasti vähemmän omaa henkilöstöä, jonka vuoksi on arvioitava nykyhenkilöstön vaihtoehdot hyvinvointialueen sisällä tai mahdollisuudet nykyhenkilöstön siirtymiselle liikkeenluovutuksen yhteydessä valittavalle in-house-yhtiölle.

Sekä hyvinvointialue että alueen kunnat voivat hankkia tukipalveluita (ilman kilpailutuksia) julkisomisteiselta yritykseltä, johon ne ovat varmistaneet sidosyksikköaseman. Tulkkauspalvelut ovat tukipalvelua, ei sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Taustatieto: Hyvinvointialueiden ja kuntien asema tulkitsemiseen liittyvien valtionkorvausten saajina

Koonti kotoutumisen edistämisen lakiin esitetyistä muutoksista, jotka vaikuttavat tulkitsemisen valtionkorvauksiin v. 2023 ja -24

Tilanne 1.1.2023 alkaen

- Hallituksen esitys 84/2022 vp on parhaillaan eduskunnan käsittelyssä. Siinä esitetään kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin mm., että tulkkauskustannuksia voitaisiin korvata kuntien lisäksi myös hyvinvointialueille 1.1.2023 jälkeen sellaisista tulkkauksista, joita syntyy lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuille henkilöille järjestetystä tulkitsemisesta, esim. sote-palveluiden yhteydessä (asiaa on kuvattu tarkemmin HE:n perusteluissa).

Tilanne 2024 alkaen

- Valmisteilla on myös kotoutumislain kokonaisuudistus, jota koskeva hallituksen esitys on parhaillaan lausunnoilla 10.6.2022 asti. Siinä esitetään, että **tulkkauskustannukset (sekä kunnan että hyvinvointialueen) jyvitetäisiin osaksi laskennallisia korvauksia. Tämä vähentäisi merkittävästi hallinnollista taakkaa.** Käytännössä kunnat ja hyvinvointialueet saisivat yhteensä vastaavan summan kun nyt on maksettu tosiasiallisten korvausten perusteella tulkkauskorvauksia, mutta se jyvitetäisiin osaksi laskennallista korvausta. Laskennallinen korvaus ei ole korvamerkitty eikä myöskään sidottu kyseiseen henkilöön. Eli kunta ja hyvinvointialue voisivat myös jatkossa käyttää tulkitsemistä osalla henkilöistä vähemmän ja osalla enemmän tai pidempään. Maahanmuuttajalla olisi kotoutumislain ja hallintolain nojalla oikeus tulkitsemiseen.
- Kotoutumislain tulkkauskorvaukset ovat poikkeuksellinen valtion korvaus. Muilla hallinnonaloilla, esim. TE-hallinnossa, tulkkausmenot sisältyvät toimintamenoihin. Myös muiden kuin kotoutumislain korvausten piiriin kuuluvien maahanmuuttajien tarvittavat tulkkauskulut, myös sote-palveluissa, maksetaan toimintamenoista. Kotoutumislain kokonaisuudistuksessa esitetään, että kunta laatisi kotoutumissuunnitelmat myös työttömille työnhakijoille, mikä liittyy parhaillaan lausunnoilla olevaan työvoimapalvelu-uudistuksen esitykseen. Onkin keskeistä huomata, että työttöminä työnhakijoina olevien maahanmuuttajien palveluiden rahoituksesta päätetään osana työvoimapalvelu-uudistusta.
- Kotoutumislain kokonaisuudistuksen 58 §:ssä esitetään ”Muun kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvan kunnan korvausten edellytyksenä on, että kunnassa on laadittu kotoutumishjelma. Ahvenanmaan maakunnan kunnan korvausten edellytyksenä on, että kunnassa on laadittu kotoutumisen edistämisestä annetun maakuntalain (Ålands författningssamling 2012/74) 26 §:ssä tarkoitettu kunnan kotouttamisohjelma. Lisäksi korvausten edellytyksenä on, että kunta on tehnyt 40 §:ssä tarkoitetun sopimuksen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.” On syytä huomata, että uusi kotoutumishjelma eroaa merkittävästi voimassaolevan lain kotouttamisohjelmasta. Hyvinvointialueiden korvausten edellytyksenä ei ole vastaavia säännöksiä. Osassa korvauksista on edellytys, että siitä on sovittu ELYn kanssa, mikä ilmenee kustakin sellaisesta pykälästä.
- Kunnat voivat kokonaisuudistuksen esityksen mukaan tehdä yhteistyötä. Myös korvaustenhaussa yhteistyö on mahdollista kuntien välillä, mutta hyvinvointialue ei voi hakea kunnalle syntyneiden kustannusten korvauksia kunnan puolesta, eikä kunta hyvinvointialueen puolesta.**

Agenda

1 Johdanto

2 Yhteenveto

3 Liitteet

Tulkkauspalveluiden nykytilanne

Ratkaisuvaihtoehdot

Muutosvaikutukset

In-house yhtiö -ratkaisuvaihtoehdon muutosvaikutusten arviointi eri näkökulmista (1/2)

Arviointi on toteutettu tapaustarkasteluna hyödyntäen Monetra Oulu Oy:ta esimerkkiyhtiönä

Näkökulma	Keskeiset muutosvaikutukset
Asiakas	↑ Loppukäyttäjäasiakkaiden näkökulmasta laadukkaampia tulkkauspalveluita yhtiön laajemman palveluntarjoajien verkoston johdosta, tulkkaus- ja käännöskielien valikoiman laajeneminen. ↑ Tilaaja-asiakkaiden näkökulmasta käyttäjäystävällisempi tulkkauksen tilaaminen/välitys modernimpien tilausjärjestelmien johdosta. ↑ Tilaaja-asiakkaiden näkökulmasta mahdollisuus hoitaa sekä aistivammaisten (kuulo- ja kuulonäkövammaisten) tulkkausten että kielitulkkausten tilaus saman toimijan välityksellä aistivammaisten tulkkauksen järjestämisvastuun siirtyessä Kelalta hva:lle.
Palveluiden saatavuus ja laatu	↑ Tulkkauspalveluihin liittyy kysynnän vaihtelevuus ja ennakoimattomuus, viranomaisasioinnissa tarvittava kielten määrä ja kysyntä vaihtelevat jatkuvasti mm. maahanmuuton, sisäisen muuttoliikkeen ja erinäisten globaalien tapahtumien johdosta. Kansallisesti toimivan yhtiön kyky vastata vaihtelevaan kysyntään odotetaan olevan nykytilannetta parempi mm. laajan kielivalikoiman ja tulkkien verkoston, modernien palvelukanavien- ja tuotteiden sekä parempien koulutusmahdollisuuksien vuoksi. ↑ Kansallisesti toimivan yhtiön laajojen henkilöstöresurssien johdosta hyvä toimintavarmuus ja mahdollisuus taata riittävä asiakaspalvelun laajuus. → Palveluiden laadun valvonnan ja seurannan näkökulma huomioitava esim. sopimusohjauksen keinoin palvelusopimuksessa. → Sopimusneuvotteluissa huomioitava hyvinvointialueen ja alueen kuntien mahdollisuus ostaa tulkkipalveluita myös kolmansilta osapuolilta, jos esim. kunnat haluavat jatkaa yhteistyötä tulkkikeskuksen ulkopuolisten, nykyisten kumppanien kanssa.
Eri toimijoiden välinen yhteistyö	↓ Nykyisenkaltainen yhteistyö hyvinvointialueen ja alueen kuntien välillä liittyen valtionkorvausten (kotoutumislain tulkkauskorvausten) koordinoitiin ei ole jatkossa mahdollista lainsäädännön nojalla (ks. dia 16). → Ratkaisuvaihtoehto mahdollistaa hyvinvointialueelle ja alueen kunnille ns. yhteistoteutetun mallin ja tiiviin yhdyspinnan tulkkauspalveluiden järjestämiseen, mutta selvityksen hetkellä ei ole varmuutta siitä, kuinka laaja halu alueen kunnilla on liittyä yhtiön osakkaiksi. → Hyvinvointialueen ja alueen kuntien yhteistyön perusteet tulkkauspalveluiden järjestämisessä ovat pääosin hallinnollisia, eivät toiminnallisia.
Hyvinvointialueen palvelutuotanto	↑ Nykyaikaisemmat ja toimivammat järjestelmät esimerkiksi tulkkien tilaamiseen, tilaavien tahojen (hva:n toimintayksiköt) näkökulmasta helppoa asioida yhden toimijan kanssa. → Ratkaisuvaihtoehdon johdosta huomattavasti nykyistä pienempi tarve omalle henkilöstölle, tulkkikeskuksen nykyhenkilöstön vaihtoehdot arvioitava tulkkikeskuksen toiminnan päättymisen jälkeen.

In-house yhtiö -ratkaisuvaihtoehdon muutosvaikutusten arviointi eri näkökulmista (2/2)

Arviointi on toteutettu tapaustarkasteluna hyödyntäen Monetra Oulu Oy:ta esimerkkiyhtiönä

Näkökulma	Keskeiset muutosvaikutukset
Kustannukset	→ Laskennallisesti hyvinvointialue tulisi jatkossa ostamaan tulkkauspalveluita nykyistä vastaavalla määrällä ja siten oman toiminnan kulut muuttuisivat palveluiden ostoiksi. Alueen kuntien palveluiden ostot kohdistuisivat nykyisen tulkkikeskuksen sijasta valittavaan in-house yhtiöön. Laskennallisesti ratkaisuvaihtoehdon kustannusvaikutus on neutraali. ↓ Jos tulkkikeskuksen nykyinen henkilöstö siirtyy hyvinvointialueen sisällä korvaaviin tehtäviin, ratkaisuvaihtoehdon kustannusvaikutus ei ole neutraali. ↓ Jos palvelusopimuksessa sovitaan nykyistä laajemmista palvelukanavista, -tuotteista ja -tasosta kustannusten voidaan odottaa nousevan palveluiden laatua vastaavasti. In-house yhtiön hinnoittelu on tyypillisesti omakustanneperusteista ja samanmuotoista kaikille osakkeenomistajille. ↑ Ratkaisuvaihtoehdo poistaa tarpeen investoida uuteen tilausjärjestelmään. → Kustannusvaikutusten kokonaisarviointi on haastavaa , mahdollisia kustannustasoa nostavia sekä laskevia tekijöitä on kuvattu tarkemmin dialla 20.
Omistajapolitiikka	↓ Käytännön vaikutuksena hyvinvointialueen ja alueen kuntien omistusten mahdollinen lisääntyminen eli sellaisten yhtiöiden määrän kasvu, joissa sekä hva:n että alueen kuntien on harjoitettava omistajapolitiikkaa ja valvottava omistajan etua. → Hyvinvointialue sekä alueen kunnat voivat osakkaina käyttää osaltaan ratkaisevaa päätösvaltaa sidosyksikön strategiaan tavoitteisiin ja tärkeisiin päätöksiin, joilla voi olla vaikutuksia esim. yhtiön kustannustasoon.
Muutoksen toteutuksen raskaus	↑ Liikkeenluovutus ja käyttöönottoprojekti on yhtiössä (Monetra) hallittu ja määrämuotoinen, mikä helpottaa muutosprosessia hyvinvointialueen ja alueen kuntien näkökulmasta. → Selvitettävä yhtiön kanssa palvelutuotannon liikkeen luovutuksen mahdollisuus koskien etenkin henkilöstöä sekä nykyisiä sopimuksia ja mahdollista irtaimistoa. → Neuvoteltava ja solmittava palvelusopimus, jota varten määriteltävä asiakkaiden palvelutarvetta vastaavat palvelukanavat, -tuotteet sekä -taso. Sekä hyvinvointialue että alueen kunnat voivat solmia omia tarpeitaan vastaavan palvelusopimuksen.

Soveltuvimman in-house yhtiön valitsemiseksi olisi hyvä toteuttaa markkinavuoropuhelu, jonka yhteydessä voidaan selvittää liikkeen luovutuksen mahdollisuus

Ennen uudistusta	Uudistuksen jälkeen 1.1.2023 alkaen
- Selvityksessä Monetra Oulu Oy:ta (Monetra tulkkipalvelut) on käytetty esimerkkiyhtiönä nykytilan ja ensisijaisen ratkaisuvaihtoehdon vertailemiseksi. Toteuttamalla markkinakartoitus, saataisiin potentiaalisista palveluntarjoajista laajempi kuva ja varmistettaisiin Päijät-Hämeen alueelle sopivimman yhteistyökumppanin löytäminen. - Markkinakartoituksen yhteydessä tulee selvittää mahdollisuus nykyisen palvelutuotannon (henkilöstön) liikkeen luovutukseen, jonka lisäksi tulee kartoittaa tulkkeskuksen nykyisen henkilöstön muut vaihtoehdot. Mahdollisia ratkaisuja ovat muun muassa siirtyminen uusiin työtehtäviin hyvinvointialueen palveluksessa. - Valittavan in-house yhtiön kanssa on valmisteltava ja solmittava liittymissopimus osakassopimukseen, palvelusopimus sekä mahdollinen sopimus liikkeenluovutuksesta. - Vaikka tulkkauspalvelut ja niiden välitys siirtyvät in-house yhtiölle, on hyvinvointialueen sekä alueen kuntien edelleen huolehdittava valtionkorvausten (kotoutumislain tulkkauskorvaukset) koordinoinnista ja hakemisesta. - Tämä vaatii, että tehtävään on osoitettu siitä vastaava taho/henkilö ja in-house yhtiön kanssa on sovittu käytännöistä tiedonkulun suhteen. Kotoutumislain muutos tulee kuitenkin mahdollisesti muuttamaan valtionkorvausten hakua vuonna 2024 (ks. dia 16). - Monetran kokemuksen mukaan tiedonkulku valtionkorvauksiin oikeutetuista tulkkauksista voi olla haasteellista yhtiön ja asiakkaan välillä (asiakas osaa harvoin jo tilaustilanteesta vahvistaa, että tulkkauksen kohde on oikeutettu valtionkorvauksiin aiheuttaen riskin ns. alikorvaamisesta, jos yhtiö tekee koonnin valtionkorvattavista).	- Jatkossa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tulee huomioida aistivammainen tulkkauksen toteutuminen ja varmistettava sen toimivuus yhtäläisessä asemassa kielitulkkauksen kanssa. Tämä vaatii hyvinvointialueelta palvelun sisällyttämistä palvelusopimukseen. - Uuden toimintamallin käyttöönoton jälkeen ehdotetaan palveluiden laadun ja saatavuuden varmistamiseksi alueella toteutettavan toimenpiteitä tulkkauspalveluiden valvomiseksi ja seuraamiseksi esim. palvelusopimuksen kautta sopimusohjauksen keinoin. - Kustannusten näkökulmasta mahdollisia lisäkustannuksia voivat aiheuttaa aistivammainen tulkkauksen tuleminen palveluiden piiriin. Lisäksi kustannuksiin voi nostavasti vaikuttaa palveluiden toteutuminen in house –yhtiön kautta aiempien tulkkeskuksen kilpailutusten sijaan, jotka ovat toteutettu vahvasti hinta edellä. Omasta henkilöstöstä aiheutuvat kustannukset mahdollisesti pienenevät muutoksen myötä ja lisäksi on myös mahdollista, että in-house yhtiössä laajemman toiminnan volyymin ansiosta tulkkaus- ja käännöshinnat pystytään pitämään kilpailukykyisellä tasolla. Kustannustasoa ja sen kehitystä kyetään arvioimaan tarkemmin in-house yhtiön hinnaston sekä käytävien palvelusopimusneuvottelujen kautta.

